

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Έχω δικαίωμα...

Πώς τα παιδιά αντιλαμβάνονται την έννοια του δικαιώματος; Πώς κατανοούν τον εαυτό τους ως φορέα δικαιωμάτων αλλά και ως δρών μέλος ενός κοινωνικού συνόλου; Πώς μπορούν να ευαισθητοποιηθούν ώστε να υπερασπίζονται τα δικαιώματα, όχι μόνο όταν αφορά τον εαυτό τους, αλλά σε κάθε περίπτωση;

Τα μεταναστευτικά ρεύματα των τελευταίων δεκαετιών, η παγκοσμιοποίηση και η οικονομική κρίση διαμόρφωσαν συνθήκες μετεξέλιξης της κοινωνίας μας. Η αύξηση των φαινομένων βίας και εκφοβισμού, οι εντάσεις και οι κάθε είδους κρίσεις στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο αντανakλούν στο σχολείο και αναδεικνύουν την ανάγκη για διαρκή εκπαίδευση στην κατανόηση και αποδοχή κάθε ετερότητας, την ειρηνική διαχείριση των συγκρούσεων, τον διάλογο και την αλληλεγγύη, με στόχο την κοινωνική συνοχή, καθώς και στην πολιτειότητα, τις αρχές της δημοκρατίας και των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

Η ανάγνωση των άρθρων της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και της Διακήρυξης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου συχνά αποτελεί αφορμή για προβληματισμό και συζητήσεις στην τάξη. Δεν αρκεί όμως για τη σε βάθος, ουσιαστική κατανόηση των εννοιών που περιέχουν και των ποικίλων διαστάσεών τους. Τα παιδιά δυσκολεύονται να ερμηνεύσουν τις συμπεριληπτικές έννοιες αυτών των νομικών κείμενων, ακόμα και στην απλοποιημένη μορφή τους.

Ένας τρόπος που βοηθά ιδιαίτερα τα παιδιά να ανακαλύψουν και να γνωρίσουν τον κόσμο γύρω τους είναι η αφήγηση. Τα βιβλία αφηγούνται στα παιδιά-αναγνώστες βιώματα των ηρώων τους και οι νεαροί αναγνώστες ταυτίζονται μαζί τους. Ζουν μέσα από τις ιστορίες των ηρώων τις δυσκολίες, τα προβλήματα, την αδικία, αγωνιούν μαζί τους, νοιώθουν έτοιμοι να τους υπερασπιστούν, να παλέψουν για την άρση του αδικού, για το δικαίωμά τους στη ζωή, στην ταυτότητα, στην εκπαίδευση, στην έκφραση, στην ελευθερία. Μιλώντας για τους ήρωες των βιβλίων, συζητούν για τα δικά τους προβλήματα, τις ανάγκες και τις διεκδικήσεις τους. Κάνουν συγκρίσεις, θέτουν ερωτήματα, αναζητούν απαντήσεις, προτείνουν τρόπους επίλυσης, με άλλα λόγια σκέπτονται δημιουργικά και κριτικά πάνω στην ουσία των δικαιωμάτων.

Πολλά είναι τα βιβλία για παιδιά, τα κείμενα κλασικής λογοτεχνίας αλλά και τα λαϊκά παραμύθια που μπορούν να αξιοποιηθούν προς αυτή την κατεύθυνση. Γι' αυτόν τον σάκο επιλέχθηκαν βιβλία μυθολογίας, βιβλία στηριγμένα σε προσωπικές μαρτυρίες, αλλά και κλασική λογοτεχνία, μέσα από τα οποία, χωρίς διδασκισμό, προτείνεται στα παιδιά να διαπραγματευθούν τα δύσκολα αυτά ζητήματα, αναγνωρίζοντας και ονοματιάζοντας το άδικο, το δίκαιο, το δέον.

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει πολλά ακόμα βιβλία και κείμενα. Σχεδόν σε κάθε βιβλίο για παιδιά ο αναγνώστης θα διαπιστώσει ότι θίγονται θέματα που σχετίζονται με τις έννοιες των δικαιωμάτων: παιχνίδι, ελευθερία γνώμης, έκφραση, συμμετοχή, οικογένεια, προκαταλήψεις, αλληλεγγύη, εκπαίδευση...

Ενδεικτική βιβλιογραφία για παιδιά σχετικά με το θέμα:

1. Στον κατάλογο «Βλέποντας τον κόσμο με διαφορετικά μάτια», έκδοση του Δικτύου για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 2010. Σε ηλεκτρονική μορφή στο:
http://diaforetikothta.files.wordpress.com/2010/06/ceb4ceb4cf80_cf80ceb1ceb9ceb4ceb9cebaceac-ceb2ceb9ceb2cebbceafceb1-ceb2cebbceadcf80cebfcbedcf84ceb1cf82-cf84cebfcbed-cebacf8ccf83cebc1.pdf
και κατά ενότητες δικαιωμάτων στο:
<http://diaforetikotita.gr/%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%83/>
(Προσπελάστηκε 15/6/2013)

2. Στο [bookbook.gr](http://www.bookbook.gr), e-περιοδικό για το παιδικό βιβλίο και την ανάγνωση. Αφιερώματα:
Ο ξένος – Μετανάστες και πρόσφυγες:
<http://www.bookbook.gr/%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%B5%CF%81%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/684-%CE%BF-%CE%BE%CE%AD%CE%BD%CE%BF%CF%82-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%83%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%B5%CF%82>

Ανθρώπινα δικαιώματα:

<http://www.bookbook.gr/%CE%B8%CE%AD%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/691-%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B9%CE%BD%CE%B1-%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B5%CF%8C%CF%84%CF%85%CF%80%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%BB%CE%AE%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82>

Ενδεικτικές διαδρομές – δραστηριότητες

Είναι σημαντικό, ξεκινώντας τη διαπραγμάτευση του θέματος, να λαμβάνουμε υπόψη μας ότι παραβιάσεις ή παράκαμψη δικαιωμάτων δεν συμβαίνει μόνο σε χώρες του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου, αλλά γύρω μας, κάθε μέρα.

Καλό είναι, μέσα από τις αναγνώσεις των βιβλίων, τις συζητήσεις, το συνοδευτικό υλικό που προτείνεται, τις προσωπικές και οικογενειακές εμπειρίες, τις βιωματικές δραστηριότητες να εντοπιστούν τα ζητήματα, να προκληθεί η συναισθηματική εμπλοκή των παιδιών και κατόπιν να τεθούν προς συζήτηση τα απλοποιημένα νομικά κείμενα των δικαιωμάτων. Έτσι τα παιδιά θα είναι περισσότερο ώριμα να τα κατανοήσουν.

Είναι πολλές οι διαδρομές που μπορεί να ακολουθήσει μια τάξη για να προσεγγίσει το θέμα μέσα από τα βιβλία. Στη συνέχεια προτείνονται κάποιες από αυτές.

Πριν το μοίρασμα των βιβλίων ο/η εκπαιδευτικός επιλέγει και διαβάζει στην τάξη ένα βιβλίο ή ένα απόσπασμα ή ένα απλό άρθρο από τον τύπο με σχετικό θέμα.

Στη συνέχεια θέτει στην τάξη το ερώτημα *Τι πιστεύουν ότι κάθε παιδί έχει ανάγκη* (υλικά αγαθά, συναισθήματα, συνθήκες κοκ). Τα παιδιά συζητούν και καταγράφουν σε χαρτί του μέτρου. Η καταγραφή παραμένει στην τάξη για όσο χρονικό διάστημα ασχολούνται με το θέμα και μπορεί να συμπληρώνεται. Αναζητούν φωτογραφίες, σκίτσα και μικρές ιστορίες - ειδήσεις από περιοδικά, εφημερίδες, διαδίκτυο που έρχονται σε αντίφαση με όσα κατέγραψαν και τα κολλούν στο χαρτί της καταγραφής. Μπορούν να κατηγοριοποιήσουν τις καταγραφές τους σε ευρύτερα υποθέματα που θα επιλέξουν (πχ. ελεύθερος χρόνος, εκπαίδευση, υγεία...)

Τα παιδιά διαβάζουν τους τίτλους των βιβλίων του σάκου, κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενό τους, τα ξεφυλλίζουν, διαβάζουν το οπισθόφυλλο. Τα μοιράζονται σε ομάδες και συζητούν σε ποια θέματα από αυτά που κατέγραψαν μπορεί να αναφέρονται. Στη συνέχεια προτείνονται δυο διαφορετικές δυνατότητες: είτε κάθε ομάδα επιλέγει ένα υποθέμα (π.χ. ελευθερία έκφρασης και γνώμης, μετανάστευση, παιδική εργασία) και δανείζεται σχετικά βιβλία, είτε η επιλογή γίνεται τυχαία και η κατηγοριοποίηση ακολουθεί κατά τη συζήτηση, μετά την ανάγνωση των βιβλίων. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι δεν υπάρχει σωστό και λάθος στις κατηγοριοποιήσεις, στα περισσότερα βιβλία θίγονται περισσότερα του ενός θέματα. Άλλωστε τα λογοτεχνικά κείμενα διακρίνονται για την πολυσημία τους και μπορεί να έχουν τόσες ερμηνείες όσοι και οι αναγνώστες τους.

Δραστηριότητες

1. Τα παιδιά παρουσιάζουν τους ήρωες των βιβλίων. Μπαίνουν στις ιστορίες τους. Τι αισθάνονται... Τι θα έκαναν στη θέση τους; Νοιώθουν να αδικούνται;
2. Οι ήρωες των βιβλίων συναντιούνται. Ανταλλάσσουν τις εμπειρίες τους, με τη βοήθεια των αναγνωστών τους. Τι κοινό έχουν; Τι διαφορετικό; Κάθε βιβλίο προφέρεται για συνομιλίες με τα υπόλοιπα, μέσα από τις αφηγήσεις των ηρώων.

Για παράδειγμα, ο Νικολάι από *Το σύνθημα* (της Ελένης Πριοβόλου) συναντά *Το παιδί από τη θάλασσα* (της Λότης Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου), τις ηρωίδες στην *Υπόσχεση* (της Anna Conomos), αλλά και τον *Όλιβερ Τουίστ* (του Ντίκενς), τον *Ικμπάλ* (της Francesca D' Adamo). *Η τελευταία μαύρη γάτα* (του Τριβιζά) συνδιαλέγεται με *Το Κάτι Άλλο* (της Kathryn Cave), τη *Λίζα (Το ταξίδι της Λίζας του Paul Maar)*, *(Η ιστορία του γάτου που έμαθε σε ένα γλάρο να πετάει του Luis Sepúlveda)*, με τον *Θείο από την Αμερική* (του Βασίλη Κρεμμυδά), αλλά και με τον Νικολάι από *Το σύνθημα* (της Ελένης Πριοβόλου).

3. Ιστορίες μυθοπλασίας – προσωπικές μαρτυρίες. Τα παιδιά συγκρίνουν τις αφηγήσεις-μαρτυρίες (*Ε, φίλε!*) με τα κείμενα μυθοπλασίας. Εντοπίζουν βιβλία που στηρίζονται σε πραγματικές ιστορίες-μαρτυρίες, με ήρωες υπαρκτά πρόσωπα, όπως *Το λεωφορείο της Ρόζας* (του Fabrizio Silei), *Ο Θεός από την Αμερική* (του Β. Κρεμμυδά), *Ο Ικμπάλ* (της Francesca D' Adamo), *Το άγαλμα που κρύωνε* (του Χρ. Μπουλότη). Αφηγούνται δικές τους εμπειρίες, ζητούν από ενήλικες του περιβάλλοντός τους αντίστοιχες αφηγήσεις.

Ετοιμάζουν ένα δικό τους βιβλίο με την καταγραφή αυτών των μαρτυριών-αφηγήσεων. Μπορούν να εμπλουτίσουν το βιβλίο τους με «συνεντεύξεις» από τους ήρωες των βιβλίων μυθοπλασίας.

4. Από παππού και γιαγιά... Αναζητούν τα βιβλία όπου οι παππούδες και οι γιαγιάδες αναλαμβάνουν το ρόλο του αφηγητή, εκείνου που μεταφέρει την εμπειρία, την ιστορική μνήμη αλλά και που αναλαμβάνει τον ρόλο προστάτη (*Το λεωφορείο της Ρόζας* του Fabrizio Silei, *Ο θείος από την Αμερική* (του Β. Κρεμμυδά), *Το σύνθημα* της Ελένη Πριοβόλου, *Κρίμα και άδικο* της Ζωρζ Σαρή, *Η υπόσχεση* της Anna Conomos).

5. Με αφορμή το παιχνίδι.. Ξεκινώντας από τη *Μικτή Κόσμου* (του Tim Uvner) οι μαθητές/ήτριες διαβάζουν από τα βιβλία αποσπάσματα που αναφέρονται στο παιχνίδι. Έτσι τα παιδιά που παίζουν ποδόσφαιρο συνομιλούν με τη Φερστέ (*Η Ορτανσία φυλάει τα μυστικά* της Χριστίνα Φραγκεσκάκη), τον Ναβίντ (*Ο Ναβίντ δεν ήρθε για διακοπές* του Π. Χριστοδούλου – 4^η έκθεση), τους μικρούς εργάτες και τους μαθητές του απομονωμένου σχολείου από *Το κρυμμένο εργοστάσιο παιχνιδιών* (της Βησσαρίας Ζορμπά-Ραμμοπούλου), τα ελεφαντάκια από τα *Πέντε λεπτά ηρεμία* της Jill Murthy). Μέσα από τις αναγνώσεις αναδεικνύεται το παιχνίδι ως ανάγκη και δικαίωμα για όλα τα παιδιά, ως κοινός τόπος, ενώ παράλληλα θίγονται ζητήματα παιδικής εργασίας και εκμετάλλευσης.

6. Προσφυγιά και μετανάστευση. Με αφορμή τα σχετικά βιβλία, συζητούν για τους λόγους που αναγκάζουν τους ανθρώπους να φεύγουν από την πατρίδα τους. Για τη δύναμη που χρειάζεται για μια τέτοια απόφαση. Καταγράφουν τις διαδρομές των δικών τους οικογενειών, είτε πρόκειται για μετακινήσεις από χώρα σε χώρα, είτε για πρόσκαιρες μετακινήσεις λόγω σπουδών ή δουλειάς, είτε για εσωτερική μετανάστευση. Τι πήραν μαζί τους οι ήρωες των βιβλίων; Τι έφεραν από τη χώρα τους; (μνήμες, αντικείμενα, γλώσσα, ονόματα...); Τι θα έπαιρναν μαζί τους οι μαθητές/ήτριες αν έφευγαν από τον τόπο που ζουν; Κι αν αναγκαζόντουσαν στη διαδρομή να αφήσουν αρκετά από όσα κουβαλούν, τι θα επέλεγαν (βλ. σχετική δραστηριότητα από το υλικό της Διεθνούς Αμνηστίας <http://www.amnesty.org.gr/wp-content/uploads/2010/05/packandrun.pdf>) Τι θα αισθάνονταν για όσα αφήνουν πίσω τους; Χαρτογραφούν τους δρόμους των προσφύγων/ μεταναστών – ηρώων των βιβλίων, καθώς και των οικογενειακών τους μετακινήσεων.

7. Είμαι διαφορετικός, ευτυχώς. Με αφορμή τα βιβλία που αναφέρονται στη ετερότητα, συζητούν για τα χαρακτηριστικά των ηρώων που τους κάνουν διαφορετικούς: φυσικά χαρακτηριστικά, συνήθειες, ντύσιμο, προέλευση... Σε ομάδες, δημιουργούν αντίστροφες ιστορίες, όπου τα χαρακτηριστικά του διαφορετικού ανήκουν στην πλειονότητα. Για παράδειγμα, ένας κόσμος γεμάτος μαύρες γάτες, όπου η λευκή γάτα θεωρείται εξοβελιστά και γρουσουζίκη κοκ.

Κάθε παιδί γράφει για τον εαυτό του (μυστικά) ποιο είναι το χαρακτηριστικό του που το κάνει διαφορετικό. Ανακατεύουν τα κείμενα, ο /η εκπαιδευτικός διαβάζει δυνατά και τα παιδιά προσπαθούν να μαντέψουν για ποιον συμμαθητή τους πρόκειται. Παραλλαγή: Οι μαθητές/ήτριες χωρίζονται τυχαία σε ζευγάρια και κάθε παιδί περιγράφει τι κάνει θετικά διαφορετικό τον/την συμμαθητή/ριά του.

8. Δημιουργούν μια ομαδική μεγάλη αφίσα με φράσεις των ηρώων.

Συμπληρωματικό εκπαιδευτικό υλικό

Ύπατη Αρμοστέα του ΟΗΕ

«Δεν είναι μόνο αριθμοί»: Εκπαιδευτικό υλικό για τη Μετανάστευση και το Άσυλο στην Ε.Ε. Ταινίες μικρής διάρκειας (DVD) και εγχειρίδιο εκπαιδευτικού στο <http://www.unhcr.gr/ekpaideysi/ekpaideytiko-yliko/notjustnumbers.html>

Συμβούλιο της Ευρώπης

Compasito- Manual on Human Rights Education for Children. 2009 Council of Europe, Directorate of Youth and Sport (Ελληνική έκδοση: Μικρή Πυξίδα. Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα για Παιδιά. 2012, Κέντρο Στήριξης Μη Κυβερνητικών Οργανισμών, Λευκωσία, Κύπρος) [http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/E139A2CD27BCB462C2257AF3002ACD10/\\$file/Compasito,%20%CE%9C%CE%B9%CE%BA%CF%81%CE%B7%CC%81%20%CE%A0%CF%85%CE%BE%CE%B9%CC%81%CE%B4%CE%B1.pdf](http://www.childcom.org.cy/ccr/ccr.nsf/All/E139A2CD27BCB462C2257AF3002ACD10/$file/Compasito,%20%CE%9C%CE%B9%CE%BA%CF%81%CE%B7%CC%81%20%CE%A0%CF%85%CE%BE%CE%B9%CC%81%CE%B4%CE%B1.pdf)

Διαδικτυακός τόπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού

http://ec.europa.eu/0-18/wrc_index_el.jsp?main=true&initLang=EL

Διεθνής Αμνηστία – ελληνικό τμήμα <http://www.amnesty.org.gr/>

Πώς να ξεκινήσω ένα Πρόγραμμα Εκπαίδευσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην τάξη μου.

<http://www.amnesty.org.gr/how-to-start-a-training-program-for-human-rights-in-my-class>

Σχέδια μαθημάτων ανά θεματική και τάξη: <http://www.amnesty.org.gr/plans-course-for-schools>

Ανθρώπινα Δικαιώματα = Λιγότερη Φτώχεια_Οδηγός για τον εκπαιδευτικό:

<http://www.amnesty.org.gr/wp-content/uploads/2010/05/DemandDignity1.pdf>

Εγχειρίδιο Εκπαιδευτικής δράσης, ΤΟΜΟΣ 2^{ος}: Απαιτούμε Αξιοπρέπεια. Εκπαιδευτικές δραστηριότητες για όλες τις βαθμίδες: <http://www.amnesty.org.gr/wp-content/uploads/2010/05/DemandDignity2.pdf>

UNICEF <http://www.unicef.gr/>

Πληροφορίες για δανειστικό υλικό στο: <http://www.unicef.gr/train.php>

Συνήγορος του Παιδιού

Νόμοι για τα δικαιώματα του παιδιού, τα φυλλάδια, κείμενα, απόψεις και προτάσεις παιδιών, σύμβαση για τα Δικαιώματα του παιδιού κ.α.: <http://www.0-18.gr/>

Για παιδιά <http://www.0-18.gr/gia-paidia>

Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού: <http://www.ddp.org.gr/>

Νόμοι και δικαιώματα: <http://www.ddp.org.gr/nomoi-k-dikaiomata/>

i-RED -Ινστιτούτο για τα Δικαιώματα, την Ισότητα και την Ετερότητα

<http://www.i-red.eu/?i=institute.el.home>

Προγράμματα και Δράσεις ανά Θεματικές και Βαθμίδα Εκπαίδευσης http://www.i-red.eu/resources/projects-files/sxedio-drasis_programmata-draseis-thematikes.pdf

Οδηγός Βιωματικής Μάθησης: http://www.i-red.eu/resources/projects-files/scedio_drasis-eisagogi-viomatiki_mathisi.pdf

Νεολαία υπέρ των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: εκπαιδευτικό υλικό (οδηγός για τον εκπαιδευτικό, βιβλιαράκια, βίντεο) στο:

<http://www.youthforhumanrights.org/el/educators/education-package-details.html>

Action Aid Hellas: <http://www.actionaid.gr/>

Εκπαιδευτικό υλικό: <http://education.actionaid.gr/edumaterial>

**Επιμέλεια προτάσεων: Πόπη Κύρδη, Υπεύθυνη Πολιτιστικών Θεμάτων Α΄ Δ/σης Π.Ε Αθηνών,
Μαρία Δημοπούλου, Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Α΄ Δ/σης Π.Ε Αθηνών**

